

Verslag van de excursie naar het Hulshorsterzand, 25 maart 1995

A. Aptroot & B. van Tooren

An excursion to the Hulshorsterzand, an inland dunes area in the central part of the Netherlands, yielded many well developed *Cladonia* vegetations. On the stumps of felled *Pinus* trees specimens of *Bryoria subfuscescens* and *Usnea subfloridana* were found.

Op zaterdag 25 maart 1995 verzamelden zich ruim 40 excursiedeelne-mers op station Nunspeet. Na een tocht over onverharde wegen naar het hart van het Hulshorsterzand, werd de groep in 5 delen gesplitst en begonnen de excursies. Drie van de excursies richtten zich op de korstmossen (o.l.v. André Aptroot, Kok van Herk en Leo Spier) en twee op de mossen (o.l.v. Ad Bouman en Bart van Tooren).

Het stuifzandgebied behoort tot de rijkste gebieden in Nederland wat betreft korstmossen, vooral *Cladonia* soorten. De meeste te verwach-ten soorten bleken nog aanwezig en soms zelfs redelijk ontwikkeld, maar o.a. de zeldzame soorten *Cladonia squamosa* en *C. cornuta*, die in de zestiger en zeventiger jaren nog voorkwamen, waren niet meer terug te vinden. Van een NJN-excursie in 1995 (Bakker, 1995) werd behalve de nu waargenomen soorten ook nog *Cladonia foliacea* ver-meld. Mogelijk werd deze soort door ons over het hoofd gezien. Dat geldt eveneens voor *C. digitata* die eerder door Van Dobben & Van der Boom (1989) werd vermeld.

Interessant is de aanwezigheid van *Cladonia pyxidata* s.s., die ook in het Kootwijkerzand veel voorkomt, maar verder in Nederland zeldzaam is. Een recentere (minstens sinds 1988, zie Van Dobben & Van den Boom, 1989) aanwinst betreft de afgezaagde dennestobben, waarop zich, net als in het Kootwijkerzand en op de Strabrechtse Heide, een rijke korstmosvegetatie blijkt te ontwikkelen met kleine plukjes van de Rode Lijstsoorten *Bryoria fuscescens* (Rode Lijst cat. 2) en van een Beardmos (*Usnea subfloridana*, Rode Lijst cat. 3). Hierop werden ook

de twee interessantste vondsten van de dag gedaan: *Cladonia incrassata* en *C. polydactyla*, beide zeldzame soorten die niet van het Hulshorsterzand bekend waren.

De *Bryoria* en de *Usnea* vormen de enige op deze excursie aangetroffen Rode Lijstsoorten.

Onlangs is uitvoerig onderzoek uitgevoerd in het Kootwijkerzand naar de daar aanwezige korstmosvegetaties (Ketner-Oostra, 1995). Het is opmerkelijk dat er geen noemenswaardige verschillen zijn aan te wijzen tussen de soortensamenstelling van de *Cladonia*'s in het Hulshorsterzand en het Kootwijkerzand.

De twee mossenexcursies bezochten voornamelijk het bos ten zuiden van het stuifzandgebied, waarbij één excursie ook de Hierdense beek bezocht. Op de oever hiervan werd onder andere *Fissidens bryoides* aangetroffen. Het bos is zeer arm aan soorten. Op een kluit van een omgevallen boom werd eenmaal *Pogonatum aloides* aangetroffen. Op diverse plaatsen werd het levermos *Ptilidium ciliare* gevonden, eenmaal in gezelschap van *Lophozia ventricosa*.

Literatuur

- Bakker, M., 1995. Verslag van de stuifzandexcursie op het Hulshorsterzand olv Ab Masselink. *Kruipnieuws* 58: 25-28.
- Dobben, H. van & P. van den Boom, 1989. Verslag van de lichenenexcursie op 28 mei 1988 naar het Hulshorsterzand. *Buxbaumiella* 22: 28-29.
- Ketner-Oostra, R., 1995. De terrestrische korstmosvegetatie van het Kootwijkerzand. *Buxbaumiella* 35: 4-15.

Korstmossen

Alle waarnemingen zijn gedaan in km.blok 26-48-24 (178/483). Indien er geen substraat aangegeven staat, groeide de soort op de grond.

<i>Bryoria fuscescens</i> (stronk)	<i>C. coccifera</i> (grond en stronk)
<i>Chaenotheca ferruginea</i> (den)	<i>C. crispata</i>
<i>Cladina arbuscula</i>	<i>C. floerkeana</i> (grond en stronk)
<i>C. mitis</i>	<i>C. glauca</i>
<i>C. portentosa</i> (grond en stronk)	<i>C. gracilis</i>
<i>Cladonia cervicornis</i>	<i>C. incrassata</i> (stronk)

C. macilenta (grond en stronk)
C. merochlorophaea s.l. (grond en stronk)
C. polydactyla (stronk)
C. pyxidata s.s.
C. ramulosa (grond en stronk)
C. strepsiliis
C. subulata (grond en stronk)
C. uncialis
C. zopfii
Coelocaulon aculeatum
C. muricatum
Hypocenomyce scalaris (stronk en den)
Hypogymnia physodes (stronk en den)
H. tubulosa (stronk)
Lecanora conizaeoides (stronk en den)

Lecidea erratica (steentjes)
Lepraria incana (stronk en den)
Micarea denigrata (hout, stronk en grond)
Parmelia sulcata (stronk)
Peltigera didactyla
Placynthiella icmalea
P. oligotropha
Pseudevernia furfuracea (stronk)
Stereocaulon condensatum
Trapelia involuta (steentjes)
T. obtegens (steentjes)
Trapeliopsis flexuosa (stronk)
T. granulosa (stronk)
Usnea subfloridana (stronk)

Mossen

De waarnemingen zijn gedaan in diverse kilometerhokken in atlasblok 26.48. Er zijn geen Rode Lijst soorten aangetroffen.

Bladmossen

Amblystegium serpens
Atrichum undulatum
Aulacomnium androgynum
Barbula convoluta (langs fietspad)
B. unguiculata (idem)
Brachythecium rutabulum
Bryum argenteum
B. capillare
Campylopus flexuosus
C. introflexus
C. pyriformis
Ceratodon purpureus
Dicranella heteromalla
Dicranoweissia cirrata
Dicranum scoparium
Didymodon vinealis (langs fiets-pad)
Eurhynchium praelongum
Fissidens bryoides
 langs beek
Funaria hygrometrica

Grimmia pulvinata
Hypnum cupressiforme
H. jutlandicum
Isopterygium elegans
Leucobryum glaucum
Mnium hornum
Orthodontium lineare
Orthotrichum affine
O. diaphanum
Plagiothecium nemorale
P. undulatum
Pleurozium schreberi
Pogonatum aloides (op kluit van omgevallen boom)
Pohlia nutans
Polytrichum formosum
P. juniperinum
P. piliferum
Pseudoscleropodium purum
Rhytidiadelphus squarrosus

Schistidium apocarpum
Tetraphis pellucida
Tortula muralis

Levermossen
Cephaloziella divaricata

Lophocolea bidentata
L. heterophylla
Lophozia ventricosa (op noordhelling in
bos)
Ptilidium ciliare (diverse plaatsen)